

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шабанова М. А. О некоторых преимуществах интеграции экономического и социологического анализа институциональных изменений. Статья 1. Институты, практики, роли [Електронний ресурс]/ Марина Андриановна Шабанова. // Экономическая социология. – 2006. – С. 11–26. Режим доступа: <http://catcut.net/eULz>.
2. Довіра до соціальних інституцій та груп [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=579&page=1>
3. Постмайданна благодійність і волонтерство-2015: результати соцдослідження [Електронний ресурс] // Фонд «Демократические инициативы им. Илька Кучерива». - Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2015a/postmaidannazhennja-.htm>
4. Порошенко підписав закон про волонтерську діяльність [Електронний ресурс] // РБК - Україна. – 2015. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/poroshenko-odobril-zakon-podderzhke-volonterskogo-1427706465.html>.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-19>.
6. Долаючи розломи: у пошуку відповідей на виклики інтеграції потерпілих від збройного конфлікту (аналітичні Записки на полях) / За ред. О. Іванкової-Стецюк, Г. Селешука; Карітас України. – Стрий: ТОВ «Видавничий дім «Укрпол»», 2016. – 68с.

Руссу Д.Є.

аспірант кафедри соціології соціологічного факультету

II року навчання

*ДВНЗ «Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна», Україна*

АЛЬТЕРНАТИВНА МОБІЛЬНІСТЬ ТА ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ В СУСПІЛЬСТВАХ РИЗИКУ (НА ПРИКЛАДІ АВТОСТОПУ)

Сучасна соціологія приділяє значну увагу дослідженню проблематики ризику й довіри. Багато дослідників – У. Бек, Е. Гідденс, Б. Тернер, Н. Луман, С. Леш – поділяють думку про те, що виникнення суспільства ризику в значній мірі пов'язано з розмиванням традиційних патернів укладу соціальної структури, що веде до ситуації невизначеності та непередбачуваності суспільного життя. Сучасний стан українського суспільства дозволяє охарактеризувати його як ризикогенне; це також підтверджується й результатами багатьох досліджень, що присвячено аналізу рівня довіри до тих чи інших інститутів українського суспільства [1]. Водночас більшість таких досліджень сконцентровано на вивченні довіри на макрорівні, випускаючи з фокусу уваги процеси формування довіри на мікрорівні. Іншими словами вивчається, застосовуючи термінологію Е. Гідденса, довіра до абстрактних систем, в той час як персоніфікована міжособистісна довіра випадає з аналітичного поля. Разом з тим, саме персоніфікована довіра є основою для формування соціальної довіри в цілому [2].

У сучасному світі неможливі дії, що повністю позбавлені ризику. Неможливо також і виникнення абсолютно надійної ситуації, в якій актор не піддавався б якомусь ризику, оскільки ризик – це іманентна властивість постмодерних суспільств.

Свого роду реакцією на ризикогенну соціальну структуру ми можемо назвати довіру, що сприяє відтворенню суспільної інтеграції. Слідом за Ф. Фукуямою, під довірою ми розуміємо, перш за все, очікування акторів з приводу відносної передбачуваності поведінки інших акторів у кожній конкретній ситуації відповідно до деяких загальноприйнятих правил [3, С. 80].

Перш за все, довіра формується як система спонтанних зв'язків, що заснована на випадкових взаємодіях, оскільки усталені форми подібних взаємодій в суспільстві ризику зруйновані. Однак по мірі конституювання соціальних мереж, що ґрунтуються на довірі, або виникнення тих чи інших неформальних інститутів, довіра перетворюється в механізм, що здатний забезпечити певну передбачуваність соціального середовища. Вона стає також й інструментом закріплення когнітивних установок, що націлені на позитивне сприйняття іншого як такого, що заслуговує на довіру. Як результат це сприяє соціальній інтеграції [4].

Ми розглядаємо підстави формування міжособистісної довіри в умовах суспільства ризику через аналіз практик альтернативних просторових мобільностей, зокрема, автостопу – явища, дослідження якого практично відсутні не тільки у вітчизняній соціології, але й у соціогуманітарному знанні взагалі. Автостоп – це безоплатне переміщення на попутному нерейсовому транспорті за згодою водія. Таке переміщення не має територіальних або тимчасових обмежень. Саме довіра є тою базовою підставою, без якої неможлива сама система автостопу.

Системи мобільностей – це комплекс соціальних відносин та матеріальної інфраструктури, що робить певний вид переміщення можливим. Точніше, не просто можливим в принципі, але повторюваним і передбачуваним. Такі системи включають в себе не тільки власне людей та об'єкти, що рухаються, але й різноманітні ідеї, зв'язки та нерухомі об'єкти фізичної інфраструктури, які забезпечують можливість того чи іншого виду переміщення. Будь-які окремі дії чи переміщення можливі лише як такі, що включені в певний комплекс систем мобільностей [5, С.24]. Наприклад, одна з основних домінуючих систем мобільностей – це система туризму, важливою характеристикою якої є її комодифікованість. Будь-які відносини в рамках цієї системи засновані саме на комодифікації туристичних напрямків, культурних зразків і т.д. Автостоп розглядається як альтернативна система саме тому, що її існування базується, перш за все, на довірі як такій. Автостоп у принципі неможливий без персоніфікованої довіри.

Спроможність практик автостоупу виражається в «успішному потраплянні» автостопщика в попутний автомобіль, за тієї умови, що обидва актора абсолютно не знайомі один з одним. Водій надає «чужому» допуск у свій приватний простір. При цьому обидві сторони нічого не знають про мотиви і наміри один одного, що дозволяє говорити про встановлення в цей момент відносин активної довіри. В даному випадку проявлена довіра перевищує відчуття ризику і занепокоєння щодо комунікації з «небезпечним іншим» та пов'язаними із цим ризиками.

Таким чином, автостоп є одним з ідеальних кейсів мікрорівня для занурення осмислення того, наскільки теорії ризику і довіри релевантні реальному сприйняттю людьми вторгнення «іншого» в їх особистий простір. Автостоп відображає ситуацію, в якій актор схильний проявити довіру, а не піддатися відчуттю ризику.

Практики автостоупу демонструють готовність актора зазнати потенційного ризику, що виникає в умовах спонтанної комунікації з «чужим», який потрапив в особистий простір актора. У такій ситуації звичні фрейми сприйняття руйнуються, а хабітуалізовані схеми вибудовування міжособистісної комунікації перестають працювати. Це дає можливість проявити довіру в потенційно ризикованій ситуації, та згодом інкорпорувати цю довіру в свої комунікативні практики, що може посприяти подальшій соціальній інтеграції.

Проблематика дослідження автостоупу містить в собі безліч питань, пошук відповідей на які знаходиться в компетенції соціальних наук: в чому полягає причина відмінності ставлення до автостоупу (і, як наслідок, до ризику) в різних суспільствах? Які механізми сприяють руйнуванню кордонів індивідуалізму та подальшому розвитку соціабельності, що заснована на довірі? Чи можлива інституціоналізація автостоупу задля розвитку міжособистісної довіри в суспільстві? Ці та ряд інших питань відкривають широкі перспективи для соціологічного аналізу практик автостоупу як практик ризику і довіри в різних суспільствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довіра громадян України до суспільних інститутів. – [Електронне джерело]. – Режим доступу:http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf
2. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь. – М.: Весь Мир, 2004. – С. 37-53.
3. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию. – М.: издательство АСТ, 2004. – 730 с.
4. Гидденс Э. Последствия современности. – М.: Праксис, 2011. – С. 145-174.
5. Урри Дж. Мобильности. – М.: Праксис, 2012. – 576 с.

Скоулій В.Є.